

Lackner László

BENSŐSÉGES ÁLMOK A MÚLTRÓL

Részletek Csordás János Az aranymenyegző c. szociográfiájából

Csordás János tanító-költő 1920-ban született Budapesten, egy Zalából elszármazott vendéglős családban. Tizennégy éves korától írt verseket, amelyeket először a Sorsunk közölt 1943-ban. A II. világháború alatt újságíróként tevékenykedett, szerkesztette a Zalamegyei Újságot, majd a Zalai Összetartást. 1952-től tanítóként dolgozott, és 1960-ban elvégezte a Pécsi Tanárképző Főiskolát. Rendszeresen publikált irodalmi lapokban, hetilapokban.

Élete nagyobb részében egy kis eldugott faluban tanított, mert az elmúlt rendszer egy háború vége felé elkövetett botlásért évtizedekig kegyvesztettként kezelte. Beletörődötten vállalta, viselte sorsát, és munkája mellett rendszeresen írt; kikerültek keze alól szociográfiák, egy dráma és természetesen versek. Több évtizedes költői munkássága során nem tudott betörni a hazai irodalom élmezőnyébe, mégis fenn-maradt egyetlen verseskötete, a Gyász és szerelem (1979), úgy tűnik, jól őrzi értékeit, sőt újraolvasva versei többsége mintha egyre inkább követelné méltó helyét és elismertségét. A versek egy kisebb része, de minőségben mindenképpen a legjova, élete nagy szerelmének, felesége halálának körülményeit és az azt követő özvegyi magányt jeleníti meg.

Szétesett az otthona, életének ebben a szakaszában mintha kicsúszott volna a föld a lába alól, így egyre gyakrabban látogatott haza a gyerekkori nevelőfaluba, Lentibe, nővéréhez és mintha a múltban, az egykori család emlékei közt kereste volna a megnyugvást. Ez a menedék, és élményvilág kínálta az új feladatot, meg kell írnia faluja történetének azt a részét, amit a család egyes régvolt és még élő tagjai, és ő maga is átélt. Így született meg az *Aranymenyegző* című szociográfia.

A száz oldalas kézirat mintegy huszonöt éve állt össze, azóta kacskaringós utakat járt be, és máig kiadatlan maradt.

Látszólag a hazalátogatás különös alkalmá és oka egy aranylakodalom, amelyet egy kedves rokon házaspár ért meg, békességben, és az ebből kibontakozó történetfüzér bemutatja azt is, hogy a jelenlegi település, most már város miként törölt el szép épületeket, tereket, hogy tűnt el végleg a kis falu jelentős része, hogy a "jogutód" várossá nőhesse ki magát. Minden elveszett ház, és utcakép szomorúság, hiszen valamennyihez kötődik egy-egy emlék, egy-egy rég volt család, egy intézmény, egy üzlet, a régi polgári, munkás és cselédsors élettere. Természetes, hogy legnehezebb feldolgozni a család, a szülők, a nagyszülői és a családi ház és porta elvesztését:

E nagy ház udvarán töltöttem gyerekkoromat. Emlékszem a fákra, a fészere. De ez az emlék korántsem szívet melengető. Csak egy évig volt a miénk. Apám építette, adóssággal 1931-ben. A gazdasági válság 1933-ban dobra verette.

A "nagy házat" úgy hagytuk ott, mint a bibliai emberpár a Paradicsomot: 13 éves voltam, az iskolai Bibliában láttam a képet, amely két angyalt ábrázolt fehérénfeketén. Kezükben kard, s az elbukott szomorú emberpár éppen ballag ki Isten kertjéből. Mi négyen voltunk: apám, anyám Annus és én. Az új faház még nem készült el, bérletbe, azaz árendába kellett mennünk átellenben, az utca déli oldalára, ahol akkoriban készült el K.-ék vadonatúj téglaháza, minden frissességével és hátrányaival. A szoba földes, a fehérre meszelt falak még nyirkosak, a kettős ablaknak csak a külső része volt beüvegezve. Január vége, február eleje volt, mijfelénk mégjavában dúl a tél ilyentájt. Tombolt akkor is, emlékszem az udvar nagy hóhalmaira, de február végén hirtelen jött az olvadás, az Adria elküldte hófaló leheletét, talán a fönt, hogy kivégezze a telet. Utána persze ottmaradt az udvaron a hólé és a sár. Istenem, mennyit szenvedtünk a sártól.

Állataink nem voltak, az udvaron hátra csak az illemhelyig kellett járni, de ki az utcára már mély sárban tocsogtunk. A szobában volt egy kicsi vaskályhánk abban állandóan égett a tűz, de a falak felszívták a szüntelen áramló meleget, s izzadtak, izzadtak, miközben az lett volna a dolguk, hogy megóvjanak egy 48 éves férfit, egy 44 éves megviselt, de még mindig szép sötétbarna hajú asszonyt, egy 11 éves kisfiút és a 16 éves nagylányt.

Apám már akkor kezdett rendszeresen köhögni, a világháborús 4 orosz tél mellé most ez, az 1932-es kimondta rá a végső ítéletet: még 25 évig kellett köhögnie, hogy aztán asztmává fejlődjön a betegség; hogy újra meg újra megkínozza szegényt, miközben folyt a harc szüntelen a fészek lakóinak életéért. Még arra is futotta erejéből, hitéből, hogy nekem szép jövőt tervezzen. Talán még miniszter is lehet belőlem, ha eszemhez mérten szorgalmas is leszek. Nagyon hitt bennem, a maga keresztre feszítettségének tudatában úgy érezte, örökre megváltott engem, a fiát.

Zsúpos ház Lentiben a falu végén (1934)

Természetesen, nem vettem komolyan ezeket a túlzó ábrándokat, amelyek alighanem kárpótlásul születtek a nyomasztó nyomorban, melyben akkoriban tengődöttünk. Mert elúszott a ház, vele az apai-anyai örökség, s maradt egy fél ház árára való adósság. Most is látom anyám naponta zokogásban kitörő arcát, a szomorú maszkot, amit a bánat rákényszerített. Emlékszem öngyilkossági kísérletére, pedig de nagyon titkolták előtűnk. Nappal mindent feledtem, de esténként sokáig nem tudtam elaludni. Apám csak éjfél tájban szokott hazajönni a munkából. Anyám a párnába fúrva arcát, nyüszítve sírt, mint a sebesült őz, érezve kikerülhetetlen végzetét. Nem tudom, érezte-e, hogy néhányszor még felemelkedünk és ismét lesüllyedünk, mert valami megmagyarázhatatlan átok sújt bennünket.

Akkor még nem tudtam, hogy a Sugár utca többi házaiban is hasonlóak az éjszakák. Anyám két oldalán feküdtünk Annussal a kettős ágyban, s az apró állatok szorongásával tapadtunk kiizzadt testéhez, néha felhúzódva könnyes arcának közelébe. Már nem emlékszem, magához húzott-e bennünket, vagy csak rángató-

zott-e mindentől elszakadva, még a gyerekeitől is. A jövő semmit sem ígérhetett azokban a napokban, hónapokban, években.

Valamikor a nyár elejére beköltöztünk az új faházba. Apám lepadlóztatta a szobát, de a konyha, a kamra földes maradt. Négy évig laktunk az új, immár harmadik házunkban. Itt írtam az első verset, itt írtam azt a dolgozatot polgárista diákként, amire a tanárnőm felfigyelt, ami miatt felnőtt ember előtt meg kellett esküdnöm igazamra, hogy tudniillik valóban én iram azt a dolgozatot.

Hajdani házunk, a dobra vert, akkoriban kis kastélyfélének számíthatott és nagyapám zsúpfedeles házikója helyére épült. Az előbbi házban volt szüleim lakodalma, az a lagzi, amelytől én számítom az időt.

Aki falun nőtt föl, és megismerte az istállók szagát, a széna, a frissen fejt tehén tej illatát, annak szívszorító emlékeket idéző egy borona, egy fokla, egy istráng, vagy egy Jancsi kancsó látványa. Ezek az eszközök, használati tárgyak ma már díszek, vagy kiállítási rekvizitumok és természetszerű környezetbe helyezve csak a zalaegerszegi, a szombathelyi, vagy a szentendrei szabadtéri múzeumban láthatók. Ma már alig van olyan régi ház, vagy melléképület, ahol ezekkel életszerűen találkozhatunk. A Gergely bácsiéknál tett látogatás azért igazán személyes élmény, mert a gyerekkorból jól ismert, a paraszti múlt egyes eszközeire rátalál a konyhában, a kamrában:

A tárgyakat csak a magunkba temetett munkáért, a bennük elzárva élő időért szeretem, ezért először is azon a sámlin akad meg a szemem, amit már gyermekkoromban is láttam, s amelyre a szék helyett, - melyet már le is törölt a sógor - leül Annus. Ez a sámlit itt a házban készült, nagyon-nagyon régen. Gergely keze munkája. Ő ugyanis kitanult ács, az öccse is az volt; erdővidéken, nőttek fel. A lakóházak, a szőlőhegyi hajlékok pincék, présházak mind fából épültek. Ezért volt virágzó szakma az ácsmesterség. Kora tavasztól késő ősziig adott munkát. Amikor a századelőn elszaporodtak a téglagyárak, a falakat "fecskék", azaz kőművesek húzták fel. Az ácsok felszorultak a tetőre, az udvaron pedig a hidasokhoz, az ólakhoz, az ólak előtti kifutókhoz, az udvart befogó kerítésekhez kellett a munkájuk. Gergely mind-egyikhez ért, most is van feladata, szinte minden napra. Télen hokedlikat, kis ülőkéket, azaz sámlit, konyhai háttas padokat, istállóit priccseket szabott össze a nagy kamrában, a régiben, melyben a hátsó, északi sarkok krumpli- és répahalmokat őriztek tavaszig. Elöl azonban, a déli ablaknál ott állt a gyalupad, fölötté a gerenda nyílásokba dugva vésők, gyaluk, a falba vert kampókon pedig kisebb-nagyobb fűrészek, szekercék és egyéb szerszámok. A falon lógott a felorsózott zsinag is, és a piros festékkel teli faedény. A zsinagot festékben végighúzva a gerendák felezéséhez használták, fűrészelés előtt. A sámlit, melyen Annus ül, eszembe juttatta a régi kamraműhelyt, ami természetesen nincs meg, mert az új házban műhelyt már nem rendeztek be.

Nézem a konyha egyéb tárgyait, felszerelését. Beépített tűzhely az északi falon, hét főzőnyílással, oldalt kétrészes sütő, a régi tűzhely is ilyen volt, de alatta még kenyérsütő kemence is, melyben sokszor pirul a hőkönsült percc, alján megőrizve a kemence finom hamuját, amiből ha kicsit több tapadt a tészára, bizony lúggá oldódott a szánkban. De ugyanott sült a finomiók is, ami sárgás színével, édeskés ízével már-már csemegének számított, s foszló finom bélése gyakran az orrunkra ragadt.

Mosolyra rándul a szám, ha a régi képekre visszagondolok - sárga tökbélés az orrom hegyén, és a szájszöglet két oldalán.

A tűzhely fölé nézek. Még most is lóg ott két cseréptál, talán a nagyanyámé lehetett. Valószínű már csak emlék, kegyelet, használatba aligha kerül, hacsak most is nem abban készül el a bab- vagy krumpli saláta.

A zsúpfedeles ház már 1923-ban is öreg, roskatag. Nagyapám valamikor 1896-ban vásárolta. A nagy telken hátrább álló szárazmalomhoz tartozó molnárlakás volt. Egyetlen szobája padlós. Két ágy, egy négyszögletes nagy asztal fért el benne, a falaknál kétoldalt támlás pad és két szék. Egy szekrény a keleti falon, mellette egy sublód a fehér ruháknak, ágyneműnek. Mind a négy fiókjának más-más rendeltetése volt. Amelyikben a terítők, lepedők, ágyszőnyegek voltak, abban nem kerülhetett alsószojka, blúz és más efféle. Ezt később hallottam anyámtól. Az asztal fölött fehér ernyőjű petróleumlámpa. Alighanem a 8-as nagyságból való, mert a 11-es már sokat fogyasztott

A petróleumot sok pénzért adták, a nagyobb esti fény luxusszámba ment volna.

A konyha kisebb és sötétebb, egy nyugatra néző ablakkal. Az előtte álló almafák árnyékolják, tehát sötét volt nappal is. Ajtaja viszont keresztben elválasztva, két-részes, melegebb időben a felső részt mindig tárva hagyták, némelykor az alsót is, ha nem volt éppen csirkekelletés. Ebből a konyhából nyílt a nagykamra, ablaka talán nem is volt, vagy csak igen kicsi. Krumpli, gyümölcs, nyárvégen alma-bor, leszótt vadhús a kádban, és emellett kisebb-nagyobb szerszámok gyűjtőhelye. Az épület keleti szárnya istálló és egy vityillónak nevezett sötét helyiség. Nagyon régen, még a malom-korszakban vendégistálló lehetett, oda kötöttek be az őrlők. Az istálló és a vityilló a felnőtté cseperedett fiúk szállása is, mert bent a lakásban csak a lányok aludhattak. Ez így volt a többi parasztháznál is.

Az írás több helyütt is mesél arról, hogy a múlt század elején iszonyúan nehéz sorsa volt a vidéken élő egyszerű, nincstelen embereknek. A hatalmas Esterházy hitbizományi birtok nem tudott minden környékbelinek munkát adni, így kénytelenek voltak 100-400 kilométerre elvonatozni, hogy szegényletesen alacsony bérért, és szolid ellátásért beálljanak summásnak. Kora nyártól, késő őszig, télig tömegesen indultak el az emberek a faluból és a környékről Tolnába, Somogyba és még távolabbi vidékekre is. Az egyik idős interjú alany, Cs. Pista így mesél erről:

- 1918-ban 13 éves voltam. Májusban tehervagonba rakódtunk, és vittek bennünket Törökbálintra. Ide 300 kilométer. Intéző keze alá kerültünk, gonosz ember volt, kegyetlen ember volt! Béres gyereknek szegődtem, szilaj ökröket hajtottam. Nehéz volt a járom, egyedül föl se tudtam emelni. Apám segített... Barakk lakásunk volt, de együtt lehettem a szüleimmel. Májusban már dolgoztunk, december 5-én jöhettünk csak haza.

- 1919-ben itthon dolgoztam. Apámmal ölfát raktunk vagonba.

- 1920: Kajmár-pusztá Tolnában, de

Rönkszállítás kisvasúttal a Lenti Fűrészüzembe (1935)

csak rövid ideig. "A hét szakramentumát"! Hazazavartak néhányunkat, mert engedély nélkül mentünk nyiretkezni. Még ugyanebben az évben itthon beálltam Sipos állomásfőnökhöz. Nála marhákat etettem-gondoztam, segítettem a marhavagonírozásnál. D. Alfréd és W. Gyula szolgálatában.

1921-ben Tatbánya-Felsőgalla közelébe, Szárra kerültem summásnak. Itt kertészetben dolgoztunk egy ideig. Fizetésünk egy mázsa búza volt havonta. Száron is közös lakásunk volt. Fa barakkban, priccseken háltunk. Végig egybepriccse, közös bejárás. Tulajdonképpen egyetlen hatalmas ágy. Minden két ágy között egy kis bejárat, amit "bogárárok"-nak hívtunk. A priccsek alatt fenyődeszkából eszkábált, lakattal zárható ládák, tetejükön hajlított vastagabb drótból fogantyú. Mint a régi katonaládák... Ebben volt tisztanemű, szappan, beretva, törülköző, kapcák. A szerszámot minden munkás hazulról vitte: a kapát, a kaszát, a vasvellát. Voltam olyan gazdaságban is, ahová csak kaszát kellett vinni. A többi szerszámot az uraság adta.

A kertészetből, ha ott éppen nem volt munka, átparancsoltak bennünket a cukorrépa táblára. Egyeltünk. Ez nagyon nehéz munka volt. Csak délben adtak egy óra pihenőt, ami hamar letelt, s felhangzott a gazda, vagy az intéző vezényszava: Talpra! És már indulni kellett!

- Kapuvár mellett, Öntépusztán, Esterházy herceg birtokán is eltöltöttem 6 hónapot. Itt a nők, asszonyok csak szombat délig dolgoztak. Utána moshattak, takaríthattak. A férfiak ilyenkor délután beretválkoztak, hetente egyszer. Vasárnap kötelező volt templomba menni Kapuvárra. Lórivassal (csille-kocsik, cukorrépa szállításra) vittek bennünket. Vasárnap délután egy kis kocsmázás, s ha bál volt, hát táncoltunk is, de a kocsmában ritkán, inkább magunk között, citerára vagy harmonika-zenére. Többünknek is volt szájharmonikája, főleg a fiatalabbaknak.

Csak csütörtökön és vasárnap volt hús; birka vagy disznó-pörkölt. Reggel és este bableves, krumpplileves, sűrű borsó vagy bab. A havi felnőtt adag, amit a gazda vett át az uraságtól és ő is főzetett meg a főszakáccsal (ez rendszerint a gazda felesége volt): 2 kg. hús, 1 kg. zsír, 25 kg. kenyérliszt, 10 kg. főzőliszt, paprika, só 1 liter ecet és némi fűszerpénz.

A munkában megfáradt, kizsigerelt emberek keresték a pihenés, a kikapcsolódás felszabadult pillanatait. A szerző elmeséli, hogy a falu szélén, a Sugár utca egyik mellékútjáról letérve egy kis rétre lehetett kijutni. Itt alkalmanként összeállt egy kis zenekar és önfeledten játszott:

A gyepen vasárnap délutánonként zenekar játszott. Vegyes hangszerekkel: hegedű, cimbalom, citera, harmonika, cintányér. A zenekar tagjai férfiak, nők vegyesen. Akár egy mai tánczenekar. Anyám citerán vagy cimbalmon játszott, a többi hangszeren a fiútestvérek osztoztak. A közönség a környékbeliemből verbuválódott, a táncosok szintúgy. A gyereksereg az út túloldalán csücsült a fűben.

Minden településnek megvannak a jellegzetes épületei, amelyek meghatározzák arculatát és megjelenítik társadalmi, gazdasági színvonalát. Lentiben ilyen volt a Kastély, vagy ahogy a nép hívta a Nagyház. A kétszintes épület herceg Esterházy család tulajdona volt, itt lakott a jószágkormányzó, és a gazdaság működtetésének ügyeit itt intézték. Egy részét bérbe adták, az itt működő vállalkozásnak komoly szerepe volt Lenti két háború közötti iparosításában. Természetesen akárki nem léphetett be a falai közé, így különös titok és tisztelet övezte. Az épület ma is áll,

korábban a járási tanácsnak adott otthont, ma intézmények működnek benne. *Kastély, Nagyház. Mit is jelentett ez a fogalom fél évszázadon át, amióta megépült? Egy központot a sok hercegi birtok központjai között, ahol látogatásai alkalmával megszállt a herceg és kísérete, ahová vendégeket hívott vadászatok idejére.*

És jelentette a gazdaság adminisztrációjának a központját, melyben családostul lakhatott a mindenkori jószágkormányzó, vagy ha éppen bérletben volt a birtokosság, hát a bérlő rezidenciája volt. Lakások az emeleten, irodák a földszinten, és néhány személyzeti szoba. Déli oldalán hatalmas kert, 1945-ben két utcányi területet oszthattak ki belőle házhelyeknek. De az épület tövében 100-150 éves hársak, vadgesztenyék, köztük rövid sétautak, virágok, gondozott gyep, kertészi munka, egyszóval: kis park zárt gyepúvonulattal, kívül külön még drótkerítés is. Az épületet keletről istállósor és kocsiszínek határolták: bennük parádéslovak és hintók, díszes lószerszámok. Egy-egy fogat a hintóval, lószerszámokkal

Nagyház a II. világháború utáni években

aligha kerülhetett kevesebbe, mint ma egy gépkocsi. A kastély ablakai utcára néztek, észak felé, vele szemben állt a templom, amely 1698-ra épült fel. Közöttük makadám kövezetű kocsitűt vezetett, ezen átjutva, mintegy 25 méternyi gyaloglás után a templom sekrestyéjéhez lehetett jutni.

A jószágkormányzó, akinél F.J. 5 évig "szolgált" már nem a kastélyban lakott, amikor meghalt. Róla és Lenke asszonyról beszélgetünk.

- Nagy urak voltak de egyszerűen, csendesesen éltek. Nem tartottak estélyeket, pedig az akkoriban nagy szokás volt. Hívtak kiségetbe felszolgálónak más hercegi tisztekhez, meg szolgáltam egy úri családnál 10 évig, ahol hetenként kéthetenként volt egy-egy estély. 15-20 vendéget kellett ellátni: vacsora, palackozott borok, torták, sütemények, kávé, likőrök, cigányzenekar. A felügyelőék (így is nevezték a jószágkormányzókat) szerényebben éltek. Csak kisebb vacsorákat adtak 4-5 vendég részére. Már a 60. éve körül járt az úr, amikor a kastélyba kerültek. Felesége sem volt fiatalabb.

Egy-egy számtartó, az esperes és a körorvos látogattak hozzájuk gyakrabban. És S.A. erdőmester-erdőmérnökék Velük nagyon jóban voltak.

A kastélyból először egy magánvillába költöztették. Ott halt meg Lenke asszony. Az úr 1946, vagy 47 őszén, már 75 éves korában költözött hozzánk, a kasznárházba. Megmaradt holmiját, kevés bútort külön kocsival hozták, az államosított erdőszet fogatával. Őt hintóra tették S. erdőmester ült mellette. A szobáját előzőleg berendeztük a feleséggel, így már készen vártuk őt. Alkonyattájt állt meg előttünk a hintó, már vártuk, minthogy tudtunk az érkezéséről. Gubbasztva ült a hátsó ülésen, kampósbotját lába közé fogta, arra támaszkodott. Így láttam meg. Lesegítettük az ülésről, bizonytalanul lépegetve, lassan jött be a lakásba. Csak bent, a berendezett szobájában emelte fel tekintetét. Egy ideig nem szólalt meg. Végignézett az ismerős bútorokon és könnyezett.

Eleinte gyakrabban, később ritkábban jöttek hozzá látogatók. Talán H. esperes látogatta legtovább, amíg el nem helyezték a faluból. A volt számtartók hamar elmaradtak, a kezdeti ajándékozás is elmaradt, csupán, az erdőmester hozott neki mindaddig egy-egy szivart, amíg volt kedve és ereje szívni.

Utolsó hónapjaiban senki sem kereste fel. Dadogása is felerősödött, látszott rajta, hogy kifelé készül a világból. Aztán 1948 nyarán meghalt.

Érthető, hogy az uradalom egykori cselédei nem éreztek iránta részvétet. A kastélyt és a cselédvisekőket nemcsak a köztük levő valóságos egy kilométer választotta el. Kontinensnyi volt a távolság.

Egy bizonyos Veronika is a kastélyban szolgált. A 75 éves öregasszony mindenes volt a bérlőnél. Az ő visszaemlékezéseiből idézünk néhány bekezdést:

A 8 emeleti szobából csak 4 volt igazán berendezve. Agglegény volt az úr, már itt nősült meg 1925-ben, vagy 26-ban. Pestről hozott asszonyt... Volt egy ebédlő, egy könyvtár, társalgó és két hálószoba, a vendégeknek. Egyik fehér háló, a másik a sárga. A bútorok színéről kapták nevüket. Mindegyikben 2-2 vendéget lehetett elhelyezni.

Amikor megnősült az úr, a fiatalasszonyé lett a fehér háló. Zománcozott fehér ágy, 2 fehér szekrény, éjjeliszekrény és kis fehér asztal 2 székkal. Ezek álltak benne. Mellette a fürdőszoba. Annak másik oldalán a sárga háló. G úr ebben lakott a házasságkötés után, mert a urak még a házasság után is külön-külön szobában aludtak.

G. úr, a bérlő elsősorban kereskedő volt. A gazdálkodást tisztjeire, altisztjeire bízta. Ők szervezték meg a börgyárat, kávégyárat (Orient pótkávét gyártottak), a lengyárat, az olajfinomítót.

Sok volt a könyv, két falat is megtöltöttek, persze szekrényekben A fiatalasszony abban a szobában töltötte a délelőttióket, ott olvasott, nyáron meg lent a kastélykertben, a nagy fák alatt, annál a fehér asztalnál, amit Sopár bácsi készített. Ő uradalmi bognár és asztalos is volt. Apró, kicsike emberke. Púpos.

Az ötvenes években, a lebontott plébánia épület helyén művelődési házat építettek. Majd ezt is lebontották, és egy újabbat emeltek az előző helyére. Az írásban megismerhetjük az egykori parókia, - vagy ahogy a szerző nevezi: paplak - enteri-rjének, életének néhány részletét:

Az egykori paplak helyén az újjárásai művelődési ház körvonalai, fundamentumai látszanak. A papi udvarházat, tágas udvarát és észak-déli fekvésű istálló- és kocsiszínt lebontották. Képzeletben látom, hogy déli kéményén ott a gólyafészek. A konyhában 60 wattos villanyégő pislákol. A helyi villanytelep ingadozó erejű egyenáramot ad, alig korszerűbb a petróleum lámpánál. 1939 nyarának végén vagyunk. A lámpa alatt ott ül sápadtan és soványan Irénke néni, a szakácsnő és egy cselédlány, várva, hogy felszolgálhassák a vacsorát. Befejezve esti imáját, az ebédlőben telespes rádiókészüléke előtt ül a plébános úr. Háborús hírek érkeznek az éterből.

Nem sokkal korábban még a Jelenések könyvéből olvasott: "Mikor a Bárány a második pecsétet feltörte... egy tűzvörös ló vágatott elő. Lovasa hatalmat kapott, hogy megbontsa a békét a földön, hogy öldököljék egymást az emberek..." És olvas-ta még: "Egy fakó lovat láttam, lovasának halál a neve, nyomában az alvilág járt.

Hatalmat kapott a föld negyedrésze fölött, hogy karddal és éhínséggel, halállal és fenevadakkal öldököljön."

A plébános úr kikapcsolta a rádiót. Irénke néni és a cselédlány tovább bóbiskol a gyér villanyfényben. A kocsis, S. Józsi bácsi, odakinn az istállóban megitatja a négy valódi lovat. Ő mit sem tud az Apokalipszis négy paripájáról. Nyugodtan gyújt cigarettára az egyik gerendáról lelógó viharlámpa fényében...

A plébános úr még mindig nem kéri a vacsorát. Izgatottan járkal föl s alá az ebédlőben. A Jelenések Könyvének lovai közül a fehéret nem látja sehol; csak a tűzvöröset. Lovasának sisakrostélyá lehúzva. Kezében iszonyú kard. A csillagok magasából vágat a föld felé. Patái nyomában a csillagfény-úton nem gyémántpor száll fel. Tócsákat hasít át a ló szügye, fröcsköli a vért.

A plébános ezen az estén nem vacsorázik. Amúgy is gégedaganat gyötri. Kiszól a konyhába: ne hozzák a vacsorát. Visszaül a készülék elé. Külföldi állomásokat keres.

Másnap reggel tudja meg: A német hadsereg átlépte a lengyel határt.

Csordás János vallásos ember volt. Az írásán átsüt az egész életét átszövő emelkedett és gazdag lelki élet és az istenhit. De Csordás János költő is, és a költő kérdez. Visszaemlékszik, hogy gyerekfejjel hogyan képzelte el, ha egy földi halandó az Úr színe elé érkezik, miként köszönheti őt számonkéréssel a Teremtő. De a választ már felnőtt fejjel fogalmazza meg:

"János szolgálom, Veronika szolgálólányom? Eljöttél magas színem elé, hogy elszámolj életedről. Minden életről számadást kell adni. Parancsaim szerint éltél-e? Nem tékoztad-e tested erejét hiábavalóságokra, paráznságra? Fürdetted-e lelkedet mennyei fényemben, avagy az ördög cinkosaként jártad-e utadat? Gyűlölködtél-e, amikor szeretni kellett volna?..."

- Uram, tékoztam erőmet, mert éhen vesztünk volna. Uram, nem fürödtünk mindennap fényben, csak akkor, ha áldott napod lesütött ránk. A petróleum lámpa ha nem is füstölt, de ugyancsak gyér fényvel pislákkolt, Uram, féltünk Tőled, hogy megbüntetsz, elkerültünk mindent, amit bűnnek véltünk.

Uram, nem cimboráltunk az Ördöggel, mert tőle éppúgy félünk, mint Tőled. Uram, legyél szíves azt megmondani, hogy miért is kell félnie az embernek, ha már kegyelmedből megszületett? Ha odaadtad fényedet, miért veszed vissza? Uram, mindig a Te útjaidon szeretnék járni az nem kavicsos, nem töri fel a talpat, mert mi sokat járunk mezítláb, általában kora tavasztól késő őszig, s olyan jó, ha néha bársonyos fűvön tapodhatunk. Szobánk padlós uram, de a konyha földes, s ha rálépünk, bizony fázik a lábunk. Csak nyáron jó a földpadlat, mert akkor hűsít.

A 101. kézirat oldallal váratlanul és érezhetően befejezetlenül vége szakad a történet-folyamnak. Ma már soha nem tudjuk meg, hogy a szerző is így tervezte, vagy közbe szólt a halál.

A szöveg még javítgatásra szorult volna és talán némi átszerkesztési kísérlet is jött tenne neki, viszont a téma súlyosan és mélyen benne van, mindenképpen érdemes lenne megfontolni a kiadását.

Lenti múltjáról több átfogó és értékes munka látott napvilágot, elsősorban Tantalics Béla kétkötetes történeti tanulmánya és Horváth József a közelmúlt társadalmi és gazdasági fejlődését összefoglaló műve érdemel kiemelést.

Ezekhez kapcsolhatóan is érdekes lehet Csordás János szociográfiája, a múlt század elejétől megjelenített életképek, emberi sorsok, eltűnt és átalakított meghatározó helyszínek bemutatásával. Feltűnik a régvolt Lenti-hegy, zsúpos pincéivel, és a helyükre emelt mai zsindeletetős villák, régi és mai borospincés mulatozások, vadászélmények, Imre cigány az egykori vajda, a temető, pusztító tűz dicsőséges és kettétört emberi karrierék.

A műben keverednek a szubjektív kis interjúk a szerző saját élményével, sőt ezek helyenként bensőségesen össze is fonódnak, színesítve, kiegészítve az éppen gördülő történetet. Nyelvezetében érződik a költői rutin, megközelítéseiben az érzelmesség. Ez természetes és elfogadható, hiszen nincs oldal, ahol ne utalna a szerző személyes élményeire.

Csordás János 1984-ben hunyt el Lentiben, életművének nagy része feldolgozatlan maradt.

Csordás János

Gyász és szerelem

1.

Nyirkos homokkal csókolózol
erre ítélte téged a végzet
Ülök itt megcsalva egymagam.
Epeként ömlik számra az ének -

Forgatom a lázadás Dózsa-kaszáit
döfnék halálad mellkasába
jaj ölnék már egyszer valakit:
döfnék halálad mellkasába -

Tudok mindent és semmit se tudok már
Erre ítélte engem
sírban zokogó szerelmem-

2

Jegykendő, mirtusz: itt van minden
Feloldozott engem az Isten
A végzet új lányát küldte értem -

Sötét hajából csillag lángol
képelem őt csupa virágból.
Lehet-e ő fehér virágból?

Két láng közt hamvadok, nézi sorsom
Tudja: temetők kulcsát hordom -

Megválthatna, de a keresztre
a megváltandó van felszögezve -

3.

Hideg kőszirtre ülhetek
mindenhová fellebezek
de zárva minden hivatal
áll üresen a ravatal -

Hamvad a múlt idő akár a fa
áll már a holtak lagzija:
tört hegedűvel zokogva táncol
a primás, szórja a lóvét magából-

Menyasszony-fejeden korona
és szemfödél, vakít a fehér korona
Boros nácszép-had feketében
Koszorúslányok feketében -

Némák a kések poharak
lángolnak a szoba-falak
fejem borlucskos asztalra hajtom
csak a bőgő zokogását hallom -

Kinnt a tél hideg hava világol
Hogy mentselek ki az emésztő lángból?